

AKADEMİK DERGİLERİN YAYIN KURULLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMSİLİYETİ: EĞİTİM ALANI ÖRNEĞİ

An Analysis of Gender Representation on Editorial Boards in Education

Duygun Göktürk*

Öz

Bilimsel üretim süreçlerinde toplumsal cinsiyet, bilimsel üretkenlik, tanınırlık arasındaki ilişkiye yönelik mevcut literatür akademideki hiyerarşik yapılanmayı, bilimde tabakalaşmayı ve eşitsizlik biçimlerini tartışmaya açmaktadır. Bilimsel üretim süreçleri farklı eşitsizlik formlarını içermekte ve yeniden üretici mekanizmalar ile devamlılığını mümkün kılmaktadır. Bilimsel problemin tanımlanma sürecinin aktif ve sürekli öznelerinin kimler olduğu ve kimlerin temsilîyetinin bu süreçte varlığını tesis etmekten alıkonulduğu sorusu, bilimsel bilginin oluşum süreçlerinin problematize edilmesini de sağlama potansiyeli taşır. Dolayısıyla bilimsel üretim süreçlerini toplumsal cinsiyet bağlamında tartışmaya açmak, toplumsal cinsiyetlendirilmiş epistemik temsilîyetin formlarını, kurucu öznelerini ve mevcut temsilîyet krizlerini de anlamlandırmaya katkıda bulunacaktır. Bu çalışma eğitim alanındaki akademik dergilerin editör, editör kurulu, yayım ve ilgili kurullarındaki toplumsal cinsiyet temsilîyetini incelemektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın araştırmacıların eğitim alanındaki akademik dergilerdeki temsilîyeti eğitim alanındaki temsilîyetine göre yeterli düzeyde değildir; kadın araştırmacıların temsilîyeti dergilerin alt pozisyonlarında kümelenmekte ve akademik statü temsilîyeti açısından bakıldığında ise editör yardımcılığında temsilîyetin fazla olduğu görülmektedir; kadın araştırmacıların köklü dergilerdeki temsilîyetin yetersiz olduğu görülmektedir; editör, editör yardımcısı ve dergilerdeki diğer kurulların belirlenme süreçlerinde kriterlerin netlik kazanmamış oluşu ve karar alıcı mekanizmaların detaylı bir şekilde tanımlanmamış olması farklı temsilîyetlerin dergi yönetiminde yer alması konusunda da belirsizlikler yaratmaktadır.

Anahtar Sözcükler: akademik dergiler, toplumsal cinsiyet, eğitim, akademik yayım kurulları, bilimde tabakalaşma.

* Dr. Öğretim Üyesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye, dgokturk@metu.edu.tr Orcid Numarası: 0000-0003-0184-6326
Assistant Professor, Middle East Technical University (METU), Department of Educational Sciences, Ankara, Turkey, dgokturk@metu.edu.tr Orcid Number: 0000-0003-0184-6326
Geliş Tarihi / Received: 14.10.2021 - Kabul Tarihi / Accepted: 09.12.2021

Abstract

The current literature on the relationship between gender, scientific productivity, and recognition in the relations of scientific production examines hierarchical structuring in academia and stratification in science. The relations of scientific production include different forms of inequalities and ensure their continuity through reproductive mechanisms. The question of who are the active and permanent agents in the formation of scientific problem and who are prevented from this formation invites us to problematize the formation processes of the scientific knowledge. Therefore, examining the process of scientific production in the context of gender has the potential of extending the debates on the forms of gendered epistemic representation, its founding agents, and the current crisis. This study examines the gender representation in editor and editorial boards of academic journals in the field of education. Based on the results, the participation of women in academic journals is not sufficient and does not correspond to their presence in the field of education. The participation of women in education journals is clustered in the lower positions. When it is considered in terms of academic rank, it is observed that the majority of women admitted found at associate editor positions. Also, the representation of women in editorial boards of well-established journals is not sufficient compared to their counterparts. Finally, the selection procedure for editor and editorial boards is not standardized, in turn, creating uncertainties for the equal participation and representation in academia.

Key Words: academic journals, gender, education, editorial boards, stratification in science

Giriş

Bilimsel üretim süreçlerinde epistemik norm ve temsiliyetlerin oluşturulduğu farklı alanlar bulunmaktadır. Bilginin incelenmesi ya da bilginin bilimi olan epistemoloji, geleneksel formu ile sadece bilginin varlığı ile ilgilenmez aynı zamanda bireyin sahip olduğu düşüncelere nasıl ulaştığı sorusu ile ilgilenmektedir. Merkezinde bireyin doğru bilgiye erişimini, doğru inanç ve düşünceye ulaşımını konumlandırır, bu bağlamda bireyin entelektüel inşası ile de ilgilenir (Goldman, 2011). Diğer yandan kolektif yapılar ve oluşumlar da bilginin oluşumunda belirleyicidir. Sosyal epistemoloji alanı kolektif epistemik yapılar aracılığı ile bireyin bilgi ile ilişkisinin nasıl toplumsallaştığını sorgulamaya açmaktadır (Goldman, 2020). Dolayısıyla geleneksel epistemolojide bilginin edinimi bireysellik merkezli gerçekleşirken sosyal epistemolojide edinim süreci toplumsallaşır. Alvin Goldman (2011; 2020), bilginin toplumsallaşması ile ilgilenen sosyal epistemoloji alanında üç tip epistemik senaryonun belirleyiciliğini vurgular: a) kişilerarası sosyal epistemoloji, bireyin kendi görüşünü oluşturma noktasında başkalarının inanç ve iddialarından etkilenmesi sürecidir, b) kolektif sosyal epistemoloji grupların, jürilerin, komünitelerin belirleyiciliğiyle bireyin bilgisinin, görüşünün oluşumunu vurgular, c) kurumsal sosyal epistemoloji ise kurum niteliğinde yapıların, ağların (network) belirleyiciliğinde bilginin ve görüşlerin ediniminin belirlenmesidir. Bilimsel üretim süreçlerinde akademik dergilerin bilginin onaylanması ve edinimi noktasındaki belirleyiciliğini

dikkate aldığımızda bireysel, kolektif ve kurumsal sosyal epistemoloji pozisyonlarında etkin ve belirleyici rollere sahip olduklarını belirtebiliriz. Bu noktada şu sorular gündeme gelmektedir: 1. Kişilerarası bilgi ediniminde ya da öğrenimde başka bir kişinin sözüne/bilgisine güvenmek konusunda nasıl ikna oluruz? Hangi toplumsal roller ve sosyal pozisyonlar ikna edici rol üstlenir? 2. Kolektif yapılar aracılığıyla bilgi ediniminde kolektif yapının öğretene ya da haklı statüsünün kurucu unsurları nelerdir? Kolektif yapılarda kimlerin temsiliyeti söz konusudur? 3. Kurumsal yapıların bilginin edinimi, onaylanması, dolaşımındaki rolü nedir? (Kidd/Medina/Pohlhaus, 2017). Bu sorular, bu çalışmada sorunsallaştırılan bilimsel bilgi üretimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet temsiliyetine yönelik kurucu nitelikte sorular olarak da değerlendirilmektedir.

Bilimsel üretim süreçlerinde toplumsal cinsiyet, bilimsel üretkenlik, tanınırlık arasındaki ilişkiye yönelik mevcut literatür akademideki hiyerarşik yapılanmayı, bilimde tabakalaşmayı ve eşitsizlik biçimlerini tartışmaya açmaktadır (Sá vd., 2020; Long/Fox, 1995; Fox, 2020; Sugimoto, 2013). Bu çalışmalardan Sá vd. (2020:4), akademik kariyer süreçlerinde toplumsal cinsiyet temsiliyeti bağlamında farklılaşmaları; aile sorumluluklarının üstlenilmesi nedeniyle farklılaşan roller; farklı zaman tanzimi pratikleri örneğin, kadın akademisyenlerin öğretime, danışmanlık süreçlerine, komitelerde görev almaya ayırdıkları zamanın fazlalığı; kaynakların eşitsiz dağılımı; akademik işbirlikleri ve ağların oluşumunda toplumsal cinsiyet bağlamında farklılıklar; akran değerlendirme süreçlerinde önyargılar olarak özetlemektedir. Bir diğer çalışmada Joan Acker (1990), kurumların toplumsal cinsiyet merkezli yapılandığını, kurum bünyesindeki işbölümünün, sembollerin, ilişkiselliklerin, kimlik deneyimlerinin, yapılanma modellerinin toplumsal cinsiyetlendirilmiş olduğunu belirtir. Bu bağlamda bilimsel süreçler de toplumsal cinsiyetlendirilmiştir (Harding, 1991). Sandra Harding'ın (1991) "Kimin Bilimi? Kimin Bilgisi?" (*Whose Sciences? Whose Knowledge?*) adlı kitabında tartışmaya açtığı temel konulardan birisi bir şeyin bilimsel bir problem olduğunu tanımlayan kişinin kim olduğu ve bilimsel problemin biçimlendirilmesinde üstlendiği roldür. Dolayısıyla bilimsel problemin tanımlanma sürecinin aktif ve sürekli öznelinin kimler olduğu ve kimlerin temsiliyetinin bu süreçte varlığını tesis etmekten alıkonulduğu sorusu, bilimsel bilginin oluşum sürecini tartışmaya açmaktadır. Evelyn Fox Keller (1982) feminizm ve bilim ilişkisinde feminist kuramın bilime olan temel eleştirilerini bilimin erkek egemen (androcentric) kültür çerçevesinde yapılandığını, bilim insanlarının çoğunlukla erkeklerden oluştuğunu belirterek yapmaktadır. Fox Keller (1982), Harding (1991) ile benzer şekilde, bu durumun bilimsel bir

problemin tanımlanmasında ve biçimlendirilmesinde erkek temsiliyetinin karar verici unsur olarak konumlanması neticesinde epistemik temsiliyetin erkek egemen kültür ile sınırlı olduğunu tartışmaktadır. Böylelikle, bilimsel üretim süreçlerini akademik dergiler üzerinden toplumsal cinsiyet bağlamında tartışmaya açmak, toplumsal cinsiyetlendirilmiş epistemik temsiliyetin formlarını, kurucu öznelerini ve mevcut temsiliyet krizlerini de anlamlandırmaya katkıda bulunacaktır.

Bilimsel üretim süreçlerinin önemli bileşenlerinden birisi olarak akademik dergiler tanımlanmaktadır. Akademik dergiler, bilimsel araştırmaların düzenli olarak sunulduğu, arşivlendiği alanlar olarak bilimsel iletişimin temel araçlarından (Burges/Shaw, 2010). Bu çalışma akademik dergilerin bilimsel üretim süreçlerindeki rollerini toplumsal cinsiyet temsiliyeti üzerinden incelemektedir. Bu inceleme akademik dergilerin editör, editör yardımcısı, editör kurulu, yayın kurulu ve ilgili kurullarının toplumsal cinsiyet temsiliyetinin bilimsel alanda epistemik yapı ve ağların oluşumundaki rolünü tartışmaya açmaktadır. Bu tartışma aynı zamanda akademik dergilerin editör kurullarının bilginin oluşum süreçlerindeki rollerini; kurullardaki kişilerarası, kolektif ve kurumsal sosyal epistemoloji bağamlarını da gündeme taşımaktadır.

Türkiye’de kadın akademisyenlerin Eğitim Fakülteleri’ndeki temsiliyeti Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi’nde yer alan bilgilere göre 109 Eğitim Fakültesinde %50,1 (N= 9690) olarak belirtilmesine rağmen bu araştırmada eğitim alanındaki akademik dergilerin editör ve editör kurullarında temsiliyetlerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu temsiliyet sorunu bilimsel üretim süreçlerinde hangi makalelerin yayımlanacağı noktasında erkek akademisyenlerin belirleyici olduklarında bir göstergesidir. Editör, editör kurulu ve yayın kurulları, profesyonel ilişki ağlarında belirleyici rolle sahiptirler; alanda gerçekleştirilen güncel çalışmalara yönelik öncelikli bilgi sahibi olmanın imkânını sağlarlar; bilginin dağılımında önemli rol üstlenirler; profesyonel gelişime katkı sunarlar; mesleğin ve disipliner alanın standartlarını, epistemik oluşumunu, hedeflerini belirleme noktasında belirleyici roller üstlenirler (Addis/Villa, 2003). Bu noktada akademik dergilerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın merkezine aldığı üç temel soru şunlardır:

1. Akademik dergilerin editör, editör kurulu ve ilgili kurulları (yayın kurulu, alan editörleri vb.) toplumsal cinsiyet temsiliyeti açısından nasıl organize olmaktadır?

2. Akademik dergilerde toplumsal cinsiyet temsiliyeti epistemik yapıların ve profesyonel ilişkilennmelerin oluşumunda nasıl roller üstlenmektedir?
3. Akademik dergilerde toplumsal cinsiyet temsiliyeti bilimde tabakalaşmanın oluşumunda nasıl roller üstlenir?

Literatür İncelemesi

Bu çalışma bilimsel üretim süreçleri ile toplumsal yapılar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim sosyolojisi literatürü ile ilişkilennerek gerçekleştirilmektedir. Bilim sosyolojisi alanı bilimsel bilginin üretiminin toplumsal yapı ve süreçler ile ilişkisini; bilimin sosyal ve kültürel bağlamlarını; bilimin normatif yapılarını; bilimde ödüllendirme sistemini; bilimde değerlendirme süreçlerini; bilimsel üretim süreçlerinde tanınma/tanınma ve bilimsel üretim stratejilerini dikkate alarak incelemektedir (Merton, 1957; 1973; Cole/Zuckerman, 1984). Bilim sosyolojisi literatürü bilimsel üretim süreçlerindeki üretkenlik, değerlendirme süreçleri, toplumsal cinsiyet bağlamında bilimsel üretkenlikte farklılaşma ve nedenleri üzerine tartışmaları da barındırmaktadır (Cole and Zuckerman, 1984; Rossier, 1993). Örneğin, bilimsel üretim süreçlerinde araştırmacıların alanlarına katkısının akranları tarafından tanınması ve onaylanması bilimsel üretkenliği etkileyen bir değişkendir (Cole/Zuckerman, 1984; Sá vd., 2020). Tanınma ve onaylanmanın sürekliliği araştırmacıya birikimsel (kümülatif) bir avantaj sağlar (Allison/Long/Krauze, 1982). Allison, Long ve Krauze (1982:165), bilimsel üretim süreçlerinde birikimsel (kümülatif) avantaj kavramını şöyle açıklamaktadırlar: “Bilimde zenginliğin tanımı yayımlanmış araştırmaların akademik akranlar (meslektaş) tarafından tanınmasıdır. Tanınma, bilim insanlarına araştırmaları için ihtiyaç duydukları kaynakları elde etmede kolaylık sağlar...Aynı zamanda meslektaşları tarafından bilimsel üretim süreçlerine zaman ve enerji ayırmaları konusunda da teşvik edilmeyi sağlar...Diğer taraftan, araştırma çabaları akranları tarafından daha az tanınan bilim insanları kaynak elde etme ve teşvik edilme noktasında kısıtlı imkânlarla sahip olmaktadır.” Bilimde üretkenlik ve tanınmanın uzun süreli devamlılığı araştırmacıya kümülatif bir avantaj sağlar ve bu avantaj tanınma ve üretkenlik ilişkisi üzerinden bilimsel araştırma süreçlerinde eşitsizliklere ve tabakalaşmaya yol açmaktadır. Bu çalışmada bu bağlamda Türkiye’de eğitim alanındaki akademik dergilerin kurullarındaki kadın araştırmacıların temsiliyetlerini sorunsallaştırmakta ve bilimsel üretim süreçlerindeki tabakalaşmanın akademik dergiler üzerinden nasıl organize olduğunu tartışmaya açmaktadır.

Bilimsel Bilginin Oluşumunda Kurumsallaşmış Yapılar:

Akademik Dergiler

Akademik üretim süreçlerinde bilimsel araştırmalar belirli değerlendirme süreçlerinin parçası olarak varlık tesis ederler. Bu değerlendirme süreçlerinin bir kolunu da akademik dergiler, yayın kurulları ve hakem sistemleri oluşturmaktadır (Zuckerman/Merton, 1971). Bu süreçlere dair literatürde Harriet Zuckerman ve Robert K. Merton'un 1971 yılında yayımlanan "Bilimde Değerlendirme Örüntüleri: Hakem Sisteminin Kurumsallaşması, Yapısı ve İşlevleri" (*Patterns of Evaluation in Science: Institutionalisation, Structure and Functions of the Referee System*) adlı makalesinin temel tartışmaları bu çalışma bağlamında önemlidir. Bu çalışmanın önemi bilimin değerlendirme yapı ve süreçlerini tartışmaya açması, kurumsallaşma süreçlerini ve pratiklerinin analizini tarihsel bağlamında karşılaştırmalı ve güncel pratikleri ile incelemesidir. Araştırmanın içerdiği tartışmanın ana hatlarını ve sonuçlarını ise şu şekilde özetleyebiliriz:

1. 1660'larda kurulan akademik dergilerin serüvenlerinde bilimsel üretimin gizlilik ve paylaşım kapalı noktasından bilginin paylaşılması ve yaygınlaştırılması sürecine doğru olan evriminde değer sisteminin oluşumu ve sürecin işlerliği için ihtiyaç duyduğu yetki sahibi rollerin ve prosedürlerin üretimine ihtiyaç duyulmaktadır;
2. Bilimsel değerlendirme süreçlerinde disiplinler farklılaşma, bilimsel yayınların reddedilme oranlarındaki varyasyonlar beşeri bilimler ile doğa bilimleri bağlamlarında değişiklik göstermektedir;
3. Bilimsel değerlendirme süreçleri bilimsel statü hiyerarşisinin işleyişinden bağımsız olarak şekillenmez; bilimsel üretimin değerlendirilmesi noktasında hakemlik sisteminin önemli bir rolü vardır ve hakemlik sisteminin işleyişinde yazarların akademik hiyerarşideki statülerinin, yazar-hakem eşleşmesinde statünün belirleyiciliğinin, yazar-hakem-statü eşleşmesi sonucu kabul oranlarındaki farklılaşmaların etkisi bulunmaktadır ve tartışılmalıdır;
4. Hakemlerin atanması süresince statü ve uzmanlık belirleyici kriterlerdir;
5. Hakemlerin rolleri akademik metinlerin ve bilimsel iletişim kanallarının geliştirilmesine fikri mülkiyet haklarını gözeterek katkıda bulunmaktadır.

Zuckerman ve Merton'ın (1971) çalışmasını da dikkate alarak şu sorular sorulabilir: Türkiye'de akademik dergilerin değerlendirme süreçleri nasıl işlemektedir? Hangi kurumsal roller ve prosedürler etrafında bilimsel değerlendirme gerçekleşmektedir? Yayın kurulları ve editörlerin belirlenme süreçleri nasıl organize edilmektedir?

Bilimsel üretim süreçlerinde akademik dergilerin bilginin değerlendirilmesi ve dolaşıma sokulması noktasında önemli rolleri bulunmaktadır. Burgess ve Shaw (2010), dergi yayın kurullarının kendi kendilerini üreten akademik seçkinler olarak nitelendirilmesinin Pierre Bourdieu'nun *Homo Academicus* kitabına dayanarak altını çizmektedir. Dergilerin editör kurullarının akademik himaye ağları üzerinden işleyen pozisyonlarını sorunsallaştırdıkları çalışmalarında Burgess ve Shaw (2010) iki temel soruya odaklanmaktadır: değerlendirme süreçlerinin şeffaflık içermemesi ve akademisyenlerin kariyerleri ile ilişkili olan kararların liyakat unsurlarından muaf olmasıdır. Örneğin editörler, editör kurulları veya yayın kurullarının nasıl oluşturulduğu, bu kurullarda yer alan kişilerin belirlenmesi noktasındaki kriterlerin belirsizliği sürecin şeffaflığını sorgulamaya açmaktadır (Burgess/Shaw, 2010). Lee (1997) çalışmasında akademik alanın tabakalaşmış, hiyerarşik ağlarla organize olduğunu, elit bir formasyona sahip olduğunu belirtmektedir. Bu tartışmanın bir parçası da elitist yapının kendi iktidarının devamlılığını yani yeniden üretimini sağlama araçlarına sahip oluşudur. Lee (1997), elit yapıları barındıran, devamlılığını yani soy ağacını koruyan bir iletişim alanı olarak akademik dergilerin rol üstlendiğini belirtmektedir. Editörler, editör kurulları ve yayın kurulları bu bağlamda entelektüel eşik tutucular (gatekeeper) olarak tanımlanmaktadır. Bu eşik tutuculuk pozisyonu akademik üretim alanında yayımlanacak yazılara karar verme, hangi bilgi formlarının dolaşıma sokulacağı ve nasıl dağıtılacağı noktalarında belirleyici niteliktedir. Aynı zamanda editör, editörler kurulu ve yayın kurulu üyelerinin parçası olduğu araştırma ekolleri dergide o ekollere yönelik yayınların temsiliyetinin de fazla olması ile sonuçlanmaktadır. Bu noktada akademik dergilerin editör, editör kurulu ve yayın kurullarının oluşma süreci beraberinde birçok soruyu da gündeme getirmektedir.

Akademik yayınlara yönelik literatür editörlük süreçlerini farklı bağlamlarda ele almakta ve bileşenleri ile birlikte incelemektedir. Bu bağlamlar bilginin oluşum süreçlerinde editörlerin belirleyici rolü, etkili editörlük süreçleri, farklı akademik yayınların editörlük deneyimlerinde farklılaşmalar, akademik kariyer olarak editörlük olarak belirtilebilir (Baruch,2008). Editör pozisyonunda bulunan kişilerin bilginin temsiliyeti ve sunulması noktasındaki belirleyici rollerini bir eşik tutuculuk pozisyonu üzerinden işletebildiğini

belirten Konrad (2008), eşik tutuculuğunun gerekli olduğu noktaları araştırma niteliği açısından sorunlu, içerik olarak yanıltıcı, intihal vakaları içeren ya da alan bilgisini niteliksiz tartışmalar ile aşındıran başvuruların elenmesi noktasında gerekli gördüğünü belirtmektedir. Diğer yandan editörün farklı araştırma sorularını farklı epistemolojik ve metodolojik yaklaşımlarla ele alma potansiyeli taşıyan çalışmalara alan bilgisi genişliği doğrultusunda yaklaşabileceğini de belirtmektedir. Bu durum bilginin temsiliyetini de tartışmaya açmaktadır.

Akademik dergilerde bir diğer önemli konu ise bilginin temsiliyeti noktasındaki tartışmalardır. Editörlük süreçlerinde hangi bilginin temsiliyetine yer verildiği noktasında disiplinler dinamikleri de dikkate alan değerlendirme çerçeveleri bulunmaktadır. Bilginin temsiliyeti tartışmalarının önemli bir boyutu editörün hakem ve yazar arasında kurduğu bağ, editörlük süreçlerinin nasıl bir yayın kurulu, yardımcı editör ve hakemlerden oluşan takım ile işlevini yerine getirmesi üzerinedir (Feldman, 2008; Rynes, 2008). Yardımcı editörlerin belirlenmesi sürecinde önemli görülen nitelikler yardımcı editörlerin alan bilgisi, metodolojik uzmanlıkları, sosyal ağlarının güçlü oluşu ile yayın kurulunun oluşumundaki etkileri olarak değerlendirilebilir (Feldman, 2008). DeNisi (2008), editörlerin hakemler ile olan ilişkilerinin birçok zorluğu barındırdığını ve değerlendirme süreçlerinde editör-hakem ilişkisinin belirleyiciliğine vurgu yapmaktadır. Editörlük süreçlerinde hakemlerin seçimi yazarların adaletli bir şekilde değerlendirme sürecinin götürüldüğünü hissetmesi ve derginin iyi araştırmaları yayımlayabilmesinde belirleyici unsur olarak nitelendirilir. Bir diğer önemli durum ise editörlük süreçlerinin güven verici süreçler olarak değerlendirilmesidir (Shapiro and Bartunek, 2008). Shapiro and Bartunek (2008), yayın sürecinin yazarların dışında geniş bir kadronun belirleyiciliğinde şekillendiği düşünüldüğünde, akademik dergi kadrolarının yayınları değerlendirme noktasında güvenilirliği ve yazarların kariyer geleceklerini belirleme noktasındaki etkileri de kilit pozisyonadadır. Bu noktada editör ve hakemlerin yetkinlik, sorumluluk, bütünlüklü ve tutarlı bir mesleki bilgi-deneyim sunumu noktalarında yeterliliklerinin olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Shapiro/Bartunek, 2008).

Akademik dergilerin değerlendirme süreçleri bilimde tabakalaşma (stratification in science) yapıları ile ilişki halindedir. Diane Crane (1967) bilimde tabakalaşmanın yayın süreçlerinde başvurulan bir değerlendirme mekanizması olarak işlediğini belirtmektedir. Yayın süreçlerinde makalelerin kabulünün belirleyici bazı unsurlarını Crane (1967) şu şekilde belirtmektedir: Bilim insanlarının çalışmalarını yürüttükleri kurumların prestijlerinin kabul

sürecindeki belirleyici niteliği; makale yazarının akademik ilişkilerinin belirleyiciliği; editörlerin makale yazarının akademik ilişkilerine yönelik bilgisinin olmasının etkisi; yazarın kimliğinin makalenin içerik bilgisi nedeniyle hakemler tarafından tespit edilmesi; editörlerin akademik geçmişlerinin makale seçim süreçlerinde belirleyici olma etkisi; makale başvurusunda bulunan yazarların akademik geçmişleri; editörlerin doktora aldıkları ve çalıştıkları üniversitelerin belirleyiciliği; editörlerin akademik geçmişleri açısından farklı belirleyiciliği; editörlerin ve yayın kurulunun profesyonel deneyim süresinin belirleyicileri olarak belirtilebilir. Bedeian (2004), akademik yayın süreçlerinde toplumsal etkenlerin belirleyiciliğinin altını çizerken, akademik yayın süreçlerinin editör-yazar-hakem üçgeninde şekilleniyor oluşu ile hangi bilgi formunun yayımlanmaya değer bulunduğu belirlenmesinin söz konusu oluşu ile toplumsal bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu sürecin değerlendirme mekanizması editör-yazar-hakemler ile ilerletilirken yazarın öznelliğinin önemine de vurgu yapılmaktadır (Bedeian, 2004). Diğer bir çalışmada Bedeian (2003), yazar, hakem ve editörlerin makale değerlendirme sürecindeki pozisyonlarını tartışmaya açarken çalışma sonucunda yazarların üçte birinin önerilen revizyon taleplerinin editör veya hakemlerin kişisel tercihleri ile şekillendiğini, %25'inin ise makalelerini revizyon sürecinde inanmadıkları düzeltmeleri yaptıklarını belirtmektedir. Sonuç olarak bilimsel üretim süreçlerinde akademik dergilerin çok katmanlı etkileri bulunmaktadır, birkaç başlık altında derlediğimizde: akademik dergilerin editöryal kurullarının belirlenme süreçleri; editöryal kurullarındaki kurumsallaşmış roller ve ilişkisellikleri; editöryal kurullarında temsiliyet sorunu; bilimsel üretim süreçlerini değerlendirme yapıları ve bilginin temsiliyeti olarak çerçevelenebilir.

Akademik Dergilerin Yayın Kurullarında Toplumsal Cinsiyet Temsiliyeti

Bilim sosyolojisi bilginin ve bilimsel bilginin oluşum süreçlerinin sosyal ve kültürel bağlamlar ile olan ilişkisini; bilimin normatif yapısını; bilimsel üretim süreçlerinde öncelikler, ödüllendirme mekanizmaları; bilimsel üretim süreçlerinde değerlendirme mekanizmaları konularını incelemekte ve tartışmaya açmaktadır (Merton, 1979). Bilimsel üretim süreçlerindeki tabakalaşma tartışmaları da bilim sosyolojisinin inceleme alanıdır. Tabakalaşma en temel tanımı ile bireylerin kısıtlı olan toplumsal kaynaklara erişiminin eşitsiz organizasyonuna dayanarak farklı sosyal kategoriler altında eşitsiz dağılımıdır (Massey 2007). Toplumsal düzeydeki en belirgin tabakalaşma formlarından birisi ise toplumsal cinsiyet üzerinden organize olmaktadır. Bilimsel üretim süreçlerindeki tabakalaşma da kendi içerisinde hiyerarşi formlarını barındırmakta, kaynaklara erişimi kategorik farklılıklar

üzerinden organize etmektedir (Zuckerman, 1970). Örneğin, Zuckerman (1970) bilimde tabakalaşmayı açıklarken bilimsel üretimde sıralamaların nasıl yapıldığını, bilimsel çalışmalara ödül tahsis etme süreçleri ve bilimsel çalışmaların sıralanması ve ödüllendirilmesi ile ortaya çıkan birikim (örneğin, sembolik sermaye, sosyal sermaye vb.) formları ve sağladığı ayrıcalıklar ile bilim alanındaki tabakalaşma sürecini sorunsallaştırmaktadır. Böylece bilimin tabakalaşması bilimsel alanda başarı, bilim politikalarında belirleyici olma, tanınırlık gibi çoklu hiyerarşileri barındıran bir hatta işlerlik kazanır. Bilimsel üretimde tabakalaşma çok katmanlı ilişkisellikler üzerinden yapılır ve devamlılık sağlar. Bu ilişkilerin işlerliğini anlamlandırmanın önemli bir durağı da bilimde toplumsal cinsiyet ilişkileridir. Bilimsel üretim süreçlerinde kadınlık ve erkeklik kategorileri, kadın ve erkek araştırmacıların statüleri etrafında mikro ve makro düzeydeki sosyal ilişkileri örgütler ve kaynakların ve iktidarın dağılımını da harekete geçirmektedir (Fox, 2020; Ridgeway, 2014). Böylece bilimde tabakalaşma kaynakların, iktidarın, statünün eşitsiz dağılımı ile varlığını tesis etmektedir.

Çalışma yaşamında kadınların varlığı ve temsiliyetine ilişkin mevcut literatür bilimsel alandaki temsiliyetlerini anlamlandırmada önemlidir. UN Women 2021 verilerine göre, kadınların iş yaşamına katılımı ve yönetsel pozisyonlarda temsiliyetleri incelendiğinde dünyada devlet ve yönetici hükümetler düzeyinde kadın bakanların temsiliyeti %21 ve sadece 14 ülkede bu oran %50 ve üzeri olarak yer almakta; parlamentoda ise tüm ulusal parlamenterlerin %25'ini oluşturmaktadırlar, bu ülkelerinde üçte ikisi parlamentoda kadın temsiliyetlerinin artması için cinsiyet kotası uygulamakta; yerel yönetimler düzeyinde ise 133 ülkeden elde edilen verilerde kadınların yerel yönetim organlarında temsiliyeti %36, sadece iki ülkede %50 oranından temsiliyet bulunmaktadır. Türkiye bağlamında incelediğimizde ise kadın milletvekillerinin TBMM'de temsiliyetlerinin %17,3 olduğunu (TBMM, 2021); istihdam düzeyinde TÜİK verilerine göre 2019 yılında, Türkiye'de %15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %45,7 olup bu oran kadınlarda %28,7, erkeklerde ise %63,1 olarak belirtilmektedir. Siyasal kararlara katılımında toplumsal cinsiyet eşitliği verilerini inceleyen Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEID) Aralık 2020 raporu ise şu bilgileri paylaşmaktadır: 1999, 2004, 2009 ve 2014 yerel seçim sonuçlarına göre Türkiye'de kadınlar, belediye meclis üyeliğinde en fazla %11, belediye başkanlığında %3 ve il genel meclis üyeliğinde ise %5 oranında yer almakta, 2019 yerel seçimlerinde ise 8.257 belediye başkan adayının 652'sini (%8) kadınlar oluşturmuştur. CEID raporu Cumhuriyet tarihi boyunca 31 bin erkek belediye başkanının seçildiğini, diğer yandan kadın belediye başkanı sayısının 119'da kaldığını

belirtmektedir. Aynı raporda şirket yönetimlerinde kadınların temsiliyetine bakıldığında ise borsaya kayıtlı şirketlerin yönetim kurullarındaki kadın oranı %16'ya yükseldiğini belirtmekte ve kadın yönetici oranlarının finans sektöründe %17 ve turizmde %19 olduğu ifade edilmektedir. CEID raporu aynı zamanda devletin yönetimi ve temsilinde toplumsal cinsiyet temsiliyetine yönelikte şu bilgileri paylaşmaktadır: Dışişlerinde 250 büyükelçiden 60'ı kadın, İçişleri Bakanlığı'nda 1672 mülki idare amirinden 63'ü (%4) kadın, bürokrasinin yönetiminde Genel Müdür 143 kişi içinde 14 kadın (%10) olduğunu belirtmektedir. TESEV Yargıda Kadın Temsili ve Türkiye çalışmasında ise 2018 itibariyle kürsüde görevli kadın hâkim ve savcılarının oranı %35 (%23 ise 2010 yılı oranı) olarak belirtilmektedir (CEID, 2020). Yükseköğretim kurumları bağlamında ise Kadir Has Üniversitesi Türkiye'de Yükseköğretimdeki Cinsiyet Eşit(siz)liği 1984-2018 Araştırması'nda, Üniversitelerin üst yönetiminde kadınların temsiliyetlerinin Rektörlük düzeyinde % 9,1, rektör yardımcıları düzeyinde ise %10,3 ve dekanlık seviyesinde %21,3 olarak belirtilmektedir. Aynı rapor, profesör kadrolarının %68,8'ini erkeklerin, %31, 2'sini kadınların oluşturduğunu belirtmektedir. TÜBA Bilim Raporu'nda (2020) ise kadın araştırmacıların payının %45 oranında olduğu belirtilmekte, bilimsel çalışmalarda payı 2015 yılı itibariyle %34 olarak ifade edilmekte, akademik çalışmalarda ise kadınların payının meslek yaşamlarının ilk 12 yılı boyunca sürekli düşme eğiliminde olduğu, ünvan düzeylerinde ise doktor öğretim üyeliğinde %36, doçentlikte %34 ve profesörlükte %28 şeklinde dağılımın olduğu raporda yer almaktadır. TÜBA raporu üniversitelerde atama yükseltme süreçlerinde kadınların karşılaştığı zorlukların sorgulanması gerektiği vurgusunu da barındırmaktadır. Kadın araştırmacıların akademik alanda yer almalarına yönelik geniş bir literatür terfilerin gerçekleşmesinde, maaş belirlenmesinde erkeklerden farklı ödeme politikalarına maruz kalmada, akademide iş bulmada ve bilimsel üretim gerçekleştirmede karşılaştıkları zorluklara yönelik detaylar barındırmaktadır. Bilimsel üretim süreçlerinin eşitsizlik formları ile içe içe geçişliğini, Long ve Fox (1995) kariyer edinimi süreçlerinde kadınların ve azınlıkların bilimsel üretim süreçlerine katılımı, sahip oldukları pozisyon ve roller, üretkenlik ve tanınma düzeylerinin düşük oluşu üzerinden açıklamaktadırlar. Bu belirlemede rol oynayan önemli bir faktör ise bilimsel üretim süreçlerinde evrensel nitelikte değerlendirme kriterlerinin dışında uygulanan partikülarist değerlendirmelerin kadınları ve azınlıkları dezavantajlı pozisyonda bırakmasıdır. Akademide istihdam noktasında cinsiyet eşitsizliğinin nedenleri üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada Probert (2005), kadınların akademide temsiliyetinin ve professor statüsündeki sayısal olarak varlıklarının düşük olmasının sadece "cam tavan" varlığı ile açıklamanın yetersizliğine vurgu

yapmakta, erkek ve kadın akademisyenlerin işe alım süreçlerinde, terfilerinde ve iş yüklerinde ev içi emek süreçlerinin belirleyiciliğini tartışmaya açmaktadır (Ryan/Haslam, 2005). Bir diğer araştırmada, Paul-Hus ve diğerleri (2020), akademik yayınlarda yazar olarak yer almayan ama, katkıda bulunanlara yönelik “teşekkür/tanıma” (acknowledgement) prosedürüne yönelik yaptıkları incelemelerde kadın araştırmacıların erkek araştırmacılara kıyas ile tanınma/teşekkür bildirimlerinde temsiliyetlerinin düşük olduğunu, kadın araştırmacıların genelde kadın araştırmacılara teşekkürde bulunduğunu, akademik statünün ve toplumsal cinsiyet faktörlerinin tanıma-tanınma (recognition) noktasında belirleyici bir değişken olduğunu saptamaktadırlar.

Akademide toplumsal cinsiyet ilişkilerinin hiyerarşik örgütlenmesini barındıran önemli bir alan da akademik dergiler ve bu dergilerin editör ve yayın kurullarının oluşumuna ilişkin süreçlerdir. Akademik dergilerin editör ve yayın kurullarında toplumsal cinsiyet bağlamında temsiliyet farklı bilgi formlarının üretimi ve dağıtımında belirleyicidir. Metz ve Harzing (2009), akademik dergi yayın kurullarında toplumsal cinsiyet temsiliyetine yönelik yaptıkları araştırmalarında kadınların temsiliyetinin yetersiz olduğunu belirtmekte ve bu sonucu üç temel neden ile ilişkilendirmektedirler: Çalışma alanının belirleyiciliği, dergi editörünün cinsiyeti ve derginin prestiji. Yayın kurullarındaki toplumsal cinsiyet bağlamında temsiliyet sorunu, kadın araştırmacıların akademik alanda tanınırlığı ve ilerlemesinde belirleyici olmakta ve aynı zamanda bilimsel üretim süreçlerinde farklı bilgi formlarının temsiliyetinde de sınırlandırıcı bir etkide bulunmaktadır. Bir diğer araştırmada Addis ve Villa (2003), İtalya’daki 36 ekonomi dergisinin yayın kurullarındaki cinsiyet dağılımını inceledikleri çalışmalarında ekonomi dergilerinin yayın kurullarında yer alan kadın akademisyenlerin “sekreterlik” pozisyonlarında ağırlıklı olarak kümelendiğini, ekonomi alanında yayın kayıdı oluşturma ve tanınma konusunda ise dezavantajlı konumda olduklarını belirtmektedirler. Ioannidou ve Rosania (2015), diş hekimliği üzerine olan akademik dergilerin yayın ve danışma kurullarında kadın akademisyenlerin yetersiz temsiliyetinin diş hekimliği alanlarındaki yetersiz temsiliyeti ile paralellik gösterdiğini, diş hekimliği alanında temsiliyet sorunu yaşayan, çoğunlukla öğretim süreçlerinde yer alan kadın akademisyenlerin tanınırlıklarını ve bilimsel üretim süreçlerini sınırlayan bu durumlar nedeniyle bilimsel dergilerin yayın kurullarında yer alması için teklif almadıklarını belirtmektedirler. Mauleón ve diğerleri (2013) ise 131 İspanyol dergisinin yayın kurullarını ve 36 dergiden oluşan seçkide de yazar olarak kadın-erkek varlığını inceledikleri çalışmalarında, kadın araştırmacıların dergilerin yayın kurulunda bulunma oranlarının %30 altında olduğunu, matematik/mühendislik (örneğin, matematik %6)

alanlarına yönelik dergilerinin yayın kurullarında temsiliyetlerinin düşük, beşeri bilimlerde (örneğin, %26) ise daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Dergilerin yayın kurullarında önemli pozisyonlarda bulunma oranları dikkate alındığında 1998 yılında dergilerin sadece %8'inde kadınlar baş editör, 2009 yılında ise %24'ünde kadın baş editör bulunduğunu belirtmektedirler. Bir diğer çalışma tıp alanında mesleki örgütlere ve akademik dergi yayın kurullarının üyelik noktasında toplumsal cinsiyet temsiliyeti ile ilgilidir ve araştırmanın bulgularında 54 derginin yayın kurullarında yer alan erkek akademisyenlerin oranı %83 ve %80 üzerinde bir oranda ise dergilerde yöneticilik pozisyonlarında erkek akademisyenler yer almaktadır (Morton ve diğerleri, 2007). Akademik dergilerin editörlük pozisyonlarında ve yayın kurullarında kadın akademisyenlerinin temsiliyetinin yetersizliği toplumsal cinsiyet dengeli bilim alanının kurulamamış olması ile ilişkilidir (Mauleón, 2013). Akademi kariyer edinim süreçlerine kadın araştırmacıların katılım düzeyi, hangi pozisyonlarda varlık tesis edebildikleri, üretkenlikleri ve üretkenliklerini etkileyen faktörler ve meslektaşları tarafından tanınma/saygı görmeleri üzerine yapılan çalışmalar, akademik dergilerin editörlük ve yayın kurullarında kadın araştırmacıların temsiliyetinin yetersizliği ile ortaklıklar göstermektedir (Long ve Fox, 1995; Cole ve Zuckerman, 1984; Sugimoto, 2013; Paul-Hus, 2020).

Yöntem

Bu çalışma TRDizin'den ulaşılan eğitim alanındaki dergilerin içerik ve belge analizi yöntemi ile incelenmesini içerir. İçerik analizi, metinler ve bağlamlar arasında ilişkiselliği analitik yapılar ve çıkarımlar aracılığı ile kurmaya yönelik bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 2004). Analitik yapılar mevcut kuramlardan, deneyim ya da uzman bilgilerinden ve geçmiş araştırmalardan fardalanılarak çerçevelenebilir (Krippendorff, 2004; White/Marsh, 2006). Belge analizi ise, dokümanların sistematik ve ayrıntılı bir analizini ve değerlendirmesini sağlamaktadır (Bowen, 2009). Bu çalışma içerik analizi araştırma tekniğine başvurarak (kuramsal çerçeveler, ilgili literatür ile ilişkilendirilerek analitik yapılar doğrultusunda) akademik dergilerin online formlarının incelemesini gerçekleştirmektedir. Araştırmanın verisi TÜBİTAK bünyesindeki Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) kapsamında faaliyet gösteren TRDizin veri tabanından elde edilmiştir. ULAKBİM'in çalışmalarının parçası olarak faaliyet gösteren TRDizin, araştırmacıların ulusal ve bilimsel içeriğe elektronik ortamda erişimlerini sağlamak amacıyla yapılandırılan, 2000 yılından itibaren online platformda dergi tarama aracı olarak faaliyet gösteren altyapı sistemidir. Bu çalışmanın verisi

Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) Doçentlik başvurularında yer alan “Ulusal Hakemli Dergi” tanımında yer alan ULAKBİM TRDizin dergi listesinden elde edilmiştir. TRDizin dergi listesinde “eğitim” anahtar kelimesi “dergi adı” alanından taranmış ve dergi adında “eğitim” kelimesi geçen toplam 76 dergiye ulaşılmıştır. 76 dergi içerisinde 9 derginin bilgilerine ulaşılamamıştır. 29 dergi çalışma alanının eğitim bilimleri alanı ile ilişkili olmaması ve eğitim fakültelerinin dışında olması nedeniyle (Örneğin, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi, Bezm-i Âlem Valide Sultan SSK Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi Dergisi vb.) çalışma dışında bırakılmıştır. TRDizin’den elde edilen 76 dergi içerisinde 5 derginin de isim değişikliği söz konusudur ve dergiler yeni isimleri ile araştırmaya dahil edilmişlerdir (Şekil 1). Çalışmada 48 dergi editör, editör kurulu, yayın kurulu/alan editörleri verilerine göre kodlanmıştır. Kodlama yapılırken kavram kullanımlarında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Örneğin, sorumlu editör, baş editör, editör kullanımları aynı görevi ifade ettiği değerlendirilerek gruplandırılmıştır. Dergilerde bir diğer farklı kullanım ise yayın kurulu, editör kurulu, alan editörleri kullanımlarında gerçekleşmektedir. Çalışmaya dahil edilen dergilerde bu kurullar ayrı ayrı yer almadığı için bu üç kurulda gruplandırılma yoluna gidilmiştir. Bilim kurulu, danışma kurulu, uluslararası yayın kurulu, uluslararası hakem kurulu, danışman editörler şeklinde dergiler içerisinde farklı yapılanmalarda yer almaktadır. Tüm dergiler için ortak yapılar olarak tespit edilmeyen bu kurullar çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Belirtilen kriterleri de dikkate alarak 48 derginin editör, editör kurulu, yayın kurulu, alan editörleri tespit edilmiş ve toplumsal cinsiyet temsiliyeti kişi isimleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu belirleme yapılırken kişi isimleri YÖK Akademik: Yükseköğretim Akademik Tarama sisteminden teyit edilmeye çalışılmıştır. Bu verilerden faydalanarak kadın akademisyenlerin tek yazar oldukları ve yazar oldukları makaleler tespit edilmiştir. Bu tespit kadın akademisyenlerin temsiliyetinin en yüksek olduğu 5 dergi ile en düşük olduğu 5 derginin 2020, 2019 ve 2018 sayılarının taranmasından elde edilmiştir. Aşağıda yer alan Şekil 1 araştırmanın metodolojisinin detaylarını içermektedir. Bu çalışmada elde edilen verilerden aşağıdaki analizlere ulaşılmıştır:

1. Dergi yönetimlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında sıralaması
2. Dergilerin toplumsal cinsiyet değişkeni temelinde editör ve editör yardımcılarının dağılımları
3. Dergilerin akademik pozisyon temelinde editör ve editör yardımcılarının dağılımları
4. Kadın akademisyenlerin tek yazar ve yazar oldukları yayın oranları

Şekil 1. Veri Toplama Adımları

Araştırmada başvuru alan diğer kaynaklar ise yükseköğretim sistemine ilişkin istatistiklerin elde edilmesinde Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ve akademisyenlerin bilgilerinin kontrol edilmesinde ise YÖK Akademik: Yükseköğretim Akademik Arama veri tabanlarıdır.

Tablo 1. Dergiler Hakkında Tanımlayıcı Veriler

Derginin Adı	Makale Sayısı	Aldığı Atıf Sayısı	Atıf Ortalaması	Kendine Atıf Oran	Dizlendiği Yıl
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	984	1749	1,78	6,23	2002
Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi	93	65	0,7	12,31	2015
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi	901	3767	4,18	5,47	2006
Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi	269	134	0,5	5,22	2009
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi	447	2424	5,42	2,06	2002
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi	163	245	1,5	17,55	2013
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi	15	0	0	0	2019
Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	324	647	2	2,94	2012
Başkent University Journal of Education	102	86	0,84	2,33	2015
Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi(BAEBD)	32	7	0,22	0	2018
Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi	102	60	0,59	0	2017
Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi	0	0	0	0	2019
Buca Eğitim Fakültesi Dergisi	21	1	0,05	0	2019

Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi	100	14	0,14	0	2018
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	476	851	1,79	3,76	2002
Ege Eğitim Dergisi	137	181	1,32	6,08	2015
Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama	131	254	1,94	5,91	2013
Eğitim ve Bilim	1349	6766	5,02	9,15	2002
Eğitim ve İnsanı Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama	85	69	0,81	8,7	2014
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	473	1066	2,25	3	2006
Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi	364	765	2,1	1,57	2011
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1259	8466	6,72	5,5	2002
Hayef: Journal of Education (Online)	28	4	0,14	0	2018
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	511	1492	2,92	3,08	2005
Journal of Education and Future (Eğitim ve Gelecek)	114	42	0,37	4,76	2015
Kastamonu Eğitim Dergisi	389	105	0,27	2,86	2018
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri	1033	5480	5,3	4,45	2002
Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi	376	3452	9,18	6,92	2004
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi	117	232	1,98	1,29	2012
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	465	1351	2,91	2,74	2002
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	581	1991	3,43	5,32	2006
Milli Eğitim	1030	2130	2,07	6,2	2006
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	0	0	0	0	2019
Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi	260	1159	4,46	5,44	2008
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	292	1148	3,93	1,13	2004
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	327	2261	6,91	0,84	2002
Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi	238	353	1,48	2,83	2013

Talent (Online) (Turkish Journal of Giftedness and Education)	0	0	0	0	2020
Trakya Eğitim Dergisi	104	40	0,38	7,5	2018
Turkish Journal of Education (Türk Eğitim Dergisi)	0	0	0	0	2019
Türk Eğitim Bilimleri Dergisi	341	3862	11,33	0,98	2003
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	515	1567	3,04	1,21	2002
Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi	77	66	0,86	4,55	2015
Yaşadıkça Eğitim Dergisi	92	47	0,51	4,26	2015
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	233	278	1,19	13,67	2014

Bulgular

Bilimsel üretim süreçlerinde farklı öznelliklerin temsiliyeti önemlidir, diğer taraftan toplumsal cinsiyet temsiliyeti ve çeşitliliği konusunda mevcut araştırmalar eşitsizliklerin devam etmekte olduğunu göstermektedir (Corono-Sobrinio vd., 2020). Bu çalışmada ULAKBİM TRDizin dergi listesinde yer alan 48 eğitim dergisinin: a. Editör ve ilgili kurulları (editör kurulu, yayın kurulu, alan editörleri) toplumsal cinsiyet temsiliyeti açısından nasıl organize olduğunu, b. Editör, editör yardımcısı ve ilgili kurullarındaki toplumsal cinsiyet temsiliyetinin epistemik toplulukların ve profesyonel işbirliği ağların oluşumundaki etkilerini, c. Dergilerdeki toplumsal cinsiyet temsiliyetinin bilimde tabakalaşmanın oluşumunda üstlendiği rollere ilişkin bir tartışma yürütmektedir.

Türkiye’de Eğitim Fakülteleri’nde kadın araştırmacıların varlığının (%50.1) eğitim dergilerindeki temsiliyetlerinden farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi’nden edinilen veriler doğrultusunda eğitim fakültelerinde akademisyenler arasında kadın araştırmacıların oranı %50.1 ve erkek araştırmacıların oranı ise %49,9 olarak yer almaktadır. Bu oranın akademik statü bağlamında dağılımında kadın araştırmacıların %36,5’i Profesör, %44,2’si doçent, %53,3’ü Dr. Öğretim Üyesi, %47,1 Öğretim Görevlisi, ve %69,8’i Araştırma Görevlisi olarak yer almaktadır. Bu tablo kadın akademisyenlerin alt seviyedeki akademik statülerde kümelendiğini göstermektedir. Eğitim Fakülteleri’nde kadın akademisyenlerin temsiliyeti dikkate alındığında ise eğitim alanındaki akademik dergilerde bu temsiliyet yeterli olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 2. Eğitim Fakülteleri'nde Öğretim Elemanı Sayıları

	Profesör			Doçent			Dr. Öğretim Üyesi			Öğretim Görevlisi			Araştırma Görevlisi		
	Kad.	Erk.	Top.	Kad.	Erk.	Top.	Kad.	Erk.	Top.	Kad.	Erk.	Top.	Kad.	Erk.	Top.
Aka- demik Pozi- syon	628	1093	1721	677	852	1529	1738	1530	3268	417	468	885	1390	897	2287
% Oran- lar	36,49	63,50		44,27	55,72		53,31	46,68		47,11	52,88		69,77	39,22	

Tablo 3. Dergi Yönetimlerinin Toplumsal Cinsiyet Temsiliyeti Bağlamında Sıralaması

Derginin Adı	Kadın Editör/ Editör Yardımcısı /Yayın Kurulu Alan Kurulu Üyesi Sayısı	Toplam Editör / Editör Yardımcısı/ Yayın Kurulu / Alan Editörlüğü Üyeliği	Kadın Kurul Üye %	Dizinlendiği Yıl
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi	13	14	92,8	2013
Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi	10	14	71,4	2019
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	4	6	66,6	2002
Ege Eğitim Dergisi	6	9	66,6	2015
Talent (Online)	4	6	66,6	2020
Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi	23	35	65,7	2018
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	32	49	63,3	2002
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi	5	8	62,5	2002
Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	19	31	61,2	2012
Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi	7	12	58,3	2011
Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi	5	9	55,5	2015
Buca Eğitim Fakültesi Dergisi	19	35	54,2	2019
Başkent University Journal of Education	31	58	53,4	2015
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	25	50	50,0	2002
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	16	32	50,0	2002

Akademik Dergilerin Yayın Kurullarında Toplumsal Cinsiyet Temsiliyeti: Eğitim Alanı Örneği

Trakya Eğitim Dergisi	15	31	48,3	2018
Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama	10	21	47,6	2013
Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi	7	15	46,6	2015
Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi	7	15	46,6	2008
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	7	15	46,6	2006
Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi	5	12	41,6	2018
Yaşadıkça Eğitim Dergisi	12	29	41,3	2015
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri	9	22	40,9	2002
Trakya Eğitim Dergisi	15	31	48,3	2018
Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama	10	21	47,6	2013
Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi	7	15	46,6	2015
Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi	7	15	46,6	2008
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	7	15	46,6	2006
Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi	5	12	41,6	2018
Yaşadıkça Eğitim Dergisi	12	29	41,3	2015
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri	9	22	40,9	2002
Eğitim ve Bilim	29	71	40,8	2002
Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi	18	46	39,1	2009
Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi	2	6	33,3	2017
Hayef: Journal of Education	8	24	33,3	2018
Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi	11	36	30,5	2012
Journal of Education and Future (Eğitim ve Gelecek)	9	30	30,0	2015
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	6	20	30,0	2004
Kastamonu Eğitim Dergisi	5	17	29,4	2018
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	6	21	28,5	2019
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi	11	44	25,0	2006

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	4	25,0	2006
Türk Eğitim Dergisi	9	37	24,3	2019
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi	6	28	21,4	2019
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	8	54	14,8	2014
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	8	12,5	2002
Eğitim ve İnsanı Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama	3	25	12,0	2014
Milli Eğitim	0	7	0	2006
International Journal of Early Childhood Special Education	-	-	-	2014
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	-	2005
Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi	-	-	-	2015
Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi	-	-	-	2002
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	-	2002
Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi	-	-	-	2013

Eğitim alanındaki akademik dergilerin editör/yayın kurulu üyeliği/alan editörlüğü sıralamaları incelendiğinde 48 dergi içerisinde en yüksek oranın %92,9 ve en düşük oranın ise %12 olduğu gözlenmektedir. Kadın araştırmacıların temsiliyetinin %50 ve üzeri olduğu dergi sayısı ise 15 dergi yani %34,1 olarak yer almaktadır (Tablo 2 ve Tablo 3). Dergilerin editörlük kurulları aynı zamanda hiyerarşik bir sıralamayı da barındırmaktadır. Bu sıralama dikkate alınarak bu çalışmada yer alan 48 dergideki kadın araştırmacıların %32,1'i editör, %56,8'i editör yardımcısı olarak görevler üstlenmektedirler. Kadın araştırmacıların akademik statülerine göre editör ve editör yardımcısı dağılımları incelendiğinde kadın Profesör editör %30, Doçent %31,3, Dr. Öğretim Üyesi %50, Araştırma Görevlisi %20 olarak yer alırken editör yardımcılarını 0% Profesör, %45 Doçent, %68,4 Dr. Öğretim Üyesi, %60 Öğretim Görevlisi ve %50 Araştırma Görevlisi olarak dergilerde yer almaktadırlar. Bu oranlar dikkate alındığında kadın araştırmacıların temsiliyetinin dergi yönetimlerinde alt pozisyonda kümelendiğini ve akademik statü temsiliyeti açısından bakıldığında ise editör yardımcılığında temsiliyetin fazla olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 4 ve Tablo 5). Tablo 2'de yer alan değerler olan %36,5 oranında kadın ve %63,5 oranında erkek profesör oranları ile bu bulguları karşılaştırdığımızda kadın

akademisyenlerin editör pozisyonlarındaki temsiliyetlerini iki oran arasında ilişkisellik üzerinden anlamlı bulabilir ve dengeli bir dağılımın söz konusu olduğunu belirtebiliriz. Diğer yandan TÜBA Türkiye Bilim Raporu (2020) ve Kadir Has Üniversitesi Türkiye’de Yükseköğretimdeki Cinsiyet Eşit(siz)liği 1984-2018 Araştırması sonuçları kadın akademisyenlerin atama ve yükseltme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları sorgulamanın önemini vurgulamakta, kadın akademisyenlerin verimlilik düzeylerinin geç yaşlarında başlıyor olmasının nedenlerinin araştırılmasını önermekte ve üst akademik kadrolarda yeterli temsiliyetlerinin olmadığını belirtmektedir. Bu araştırmaları da dikkate aldığımızda kadın akademisyenlerin yükseköğretim kurumlarında farklı formlardaki (yönetmelik pozisyonlar, araştırmacı olarak vb.) temsiliyetlerini anlamlandırmak için kadınların bilimsel üretim süreçlerine katılımlarında engel teşkil eden yapısal sorunların gündeme getirilmesi önemlidir.

Toplumsal cinsiyet temsiliyetinin bir diğer unsuru ise Tablo 2’de yer alan değerlerde görülmektedir. Bu değerlere göre ULAKBİM TRDizin’de yer alan en köklü dergilerde (2002 yılı dizinlendiği yıl olan) kadın araştırmacıların en yüksek temsiliyet oranı %66,6; en düşük oranı ise %12,5 olarak yer almaktadır. Buradan kadın araştırmacıların, dizinlendiği yıl dikkate alındığında, uzun dönem dizinlenen dergilerdeki temsiliyetin düşüklüğü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Dergilerin Toplumsal Cinsiyet Değişkeni Temelinde Editör ve Editör Yardımcıları Dağılımları*

Dergi Pozisyonu	Kadın	Erkek	Kadın %	Toplam
Editör	27	57	32,1	84
Editör Yardımcıları	50	38	56,8	88

* Tablonun içeriği doğrultusunda akademik bilgilerine ulaşılamayan 9 kişi bu tabloya dahil edilmemiştir.

Kaynak: Dergipark ve TRDizin

Tablo 5. Dergilerin Akademik Pozisyon Temelinde Editör ve Editör Yardımcıları Dağılımları*

Dergi Pozisyonu	Profesör		Doçent		Dr. Öğretim Üyesi		Öğretim Görevlisi		Araştırma Görevlisi	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Editör	15	35	5	11	6	6			1	4
Editör Yardımcıları		6	9	11	26	12	3	2	6	6
% Editör	30	70	31,3	68,7	50	50	-	-	20	80
% Editör Yardımcısı	-	100	45	55	68,4	31,6	60	40	50	50

*Editör: 2, Editör Yardımcısı: 7 kişinin akademik bilgilerine ulaşılamadığı için tabloya dahil edilmemiştir.

Kaynak: Dergipark ve TRDizin

Türkiye’de eğitim alanında kadın akademisyenlerin akademik dergilerin yönetim kurullarına katılımı meslekteki temsiliyetlerinden farklılık göstermektedir. Kadın araştırmacıların eğitim fakültelerinde %50,1 olan temsiliyetleri akademik dergilerin yayın kurullarında çoğunluğu editör yardımcısı ve diğer kurullarda yer almaları şeklinde gerçekleşmektedir. Bu noktada şu soruyu gündeme alabiliriz: Akademik dergilerin editör, editör yardımcılığı ve diğer kurulları nasıl belirlenmektedir? Türkiye akademisinde TRDizin başvuru koşulları ve dergi değerlendirme kriterlerini incelediğimizde editör, editör yardımcısı ve diğer kurullara yönelik belirlemelerde şu kriterler yer almaktadır: a. Editör ve yayın kurulu üyelerinin alanlarında yetkinlikleri, yayınları vb. göz önüne alınmalıdır, b. Yayın ve danışma kurullarında kurumsal dağılım olmalı ve yayın kurulu en az 1/3 farklı kurumlardan oluşmalıdır, c. Enstitü ve kapsamı geniş dergilerde alan editörleri bulunmalıdır (TRDizin, 2021). Belirtilen koşullar arasında editör ve diğer yönetim bileşenlerinin belirlenmesinde alanda yetkinlik, yayın bilgilerinin dikkate alınması gerekliliği, yayın ve danışma kurulunda %30 oranında farklı kurumların temsiliyeti ve alan editörlüğüne başvurulması gereken kriterler ifade edilmektedir. Diğer yandan dergilerin yönetiminin belirlenmesinde toplumsal cinsiyet bağlamında temsiliyet; editör ve yayın kurulunun belirlenmesinde alanda yetkinlik, yayınların dikkate alınması noktasındaki temel kriterlerin neler olduğu ve kişilerin belirlenmesi noktasında karar alma mekanizmasının nasıl ve kimler tarafından işlerlik kazandığı; yayın ve danışma kurulunda 1/3 oranında farklı kurumların temsiliyeti noktasında seçim kriterlerinin belirli olmaması ve sürecin yürütücü unsurlarının tanımlanmaması; alan editörlerine duyulan ihtiyacın tanımlanmasında başvuru kapsamı geniş dergiler ile kast edilen çerçevenin netlik içermiyor oluşu gibi bazı soru ve sorunlar söz konusudur. Diğer bir ifade ile editör, editör yardımcısı ve derginin diğer kurullarının belirlenme süreçlerinde kriterlerin netlik kazanmamış oluşu ve karar alıcı mekanizmaları detaylı bir şekilde tanımlanmamış olması farklı temsiliyetlerin dergi yönetiminde yer alması konusunda da belirsizlikler yaratacaktır. Kurulların belirlenme süreçlerindeki sorunlar kadın akademisyenleri profesyonel ağların dışında tutmakta dolayısıyla mesleki ve profesyonel gelişimlerini etkilemektedir (Addis/Villa, 2003).

Tablo 6. Kadın Akademisyenlerin 1. Yazar Dağılımları

Dergi Adı	2020 Kadın Yazar %	2019 Kadın Yazar %	2018 Kadın Yazar %	Tek Yazar Kadın % (2018& 2019& 2020)	İncelenen Toplam Sayı	Kadın Kurul Üye %
1. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi	55,5	72,3	65,1	75	12	92,8
2. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi	70	83,3	81,25	66,6	5	71,4
3. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	62,3	51,06	57,6	56,6	6	66,6
4. Ege Eğitim Dergisi	69,2	56,25	50,79	58,3	6	66,6
5. Talent (Online)	51,7	50	57,1	16,6	6	66,6
6. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi	38,8	43,47	36,6	46,6	6	21,4
7. Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	52,38	48,5	46,25	38,4	3	14,8
8. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	50,4	54,3	50,5	65,9	12	12,5
9. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama	30	30,76	33,3	40	8	12
10. Milli Eğitim	40,1	33,01	39,2	45,4	12	0

* Toplam kadın üye oranında en yüksek ve en düşük olarak yer alan ilk ve son 5 dergi değerlendirilmiştir.

Kadın yazarların dağılımına yönelik bilgi Tablo 6'da yer almaktadır. Bulgulara göre kadın akademisyenlerin 2018-2020 periyodunda tek yazarlı olarak yer aldıkları makale oranı en yüksek %75, en düşük ise %16,6 olarak yer almaktadır. Burada gözlemlenen en yüksek oran Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi'nde yer almakla beraber aynı zamanda derginin editörlük yönetimi en yüksek oranda (92,8%) kadın araştırmacıyı barındırmaktadır. Dergilerde kadın yazar temsiliyeti bağlamında Tablo 6 incelendiğinde en yüksek %83,3 oranıyla Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, en düşük oranın ise %30 olarak Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama dergisinde olduğu gözlenmektedir. Bu iki derginin editör kurullarında kadın araştırmacıların temsiliyeti ise Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi %71,4 (2. en yüksek oran) ve Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama %12 olarak (47. sıra) yer almaktadır.

Bulgular göstermektedir ki akademik dergilerin editör kurullarının belirlenmesindeki standart prosedürlerin belirsizliği, dergilerin editör pozisyonu ve ilgili kurullarındaki farklı temsiliyetlerin varlığına imkan tanımamaktadır. Böylelikle akademik dergiler kadın araştırmacıların entelektüel katkılarına ve birikimlerini dışarıda bırakarak farklı epistemik yapıların bilimsel üretim süreçlerindeki varlığını aşındırılmış olmaktadır. Diğer yandan akademik yayınların yönetim pozisyonlarında farklı temsiliyetlerin sağlanması ve bu doğrultuda standart politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Modern toplumlarda bilimsel bilgi giderek bürokratikleşen ve rutin bir işleyişi barındıran bir ortamda öğretilmekte ve geliştirilmektedir. Bir yönlendirme aracı olarak değerlendirdiği bilginin Norbert Elias (1982), toplumları yönlendirmede çok güçlü bir araç olduğunu ve kimler tarafından tekelleştirildiğinin ise toplumları yönlendirme gücüne o kişilerin sahip olması anlamına geldiğini belirtir. Elias (1982), belirli bir bilgi üretimi formunu önceleyen, tekelci bir kontrol uygulayarak başkalarının kaynaklara erişimini denetleyen tüm bu ilişkiler ağını içeren kurumlara bilimsel kurumlar adını vermektedir. Richard Whitley (1982), uzmanlık ve bilgi farklılaşmalarına/hiyerarşilerine dayanan bilimsel kurumların, bilimsel araştırmanın nasıl yapılacağını öğreten profesyonelleşme birimlerine olan dönüşümünün keşfinin, bilginin oluşumunun rasyonelleşmesi, yönetilebilir ve kontrol edilebilir oluşuna dair bir yönelim olarak ifade etmektedir. Bu süreci devam ettiren bir diğer yapı ise akademi kurumudur. Akademi kurumu bilginin üretiminde kendisine ayrıcalıklı bir pozisyon belirlerken bilimin siyasallaşması süresince akademinin profesyonelleşmesi de eş zamanlı gerçekleşir ve ayrıcalıklı pozisyonlar standardizasyon ve teknikleşme üzerinden organize olmaya başlamaktadır (Whitley, 1982). Bu durum aynı zamanda disiplinler ya da mesleki itibar topluluklarının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Böylelikle uzman kimliğinin ortaya çıkışı da söz konusu olmaktadır. Bu süreçlerin genel çerçevesi çizilecek olursa bilgi üretiminin organize edilmesi, standartlaştırılması, araştırma süreçlerinin sistematik idaresi ve araştırmacının rolünün ve ilişkilenmelerinin belirlenmesi şeklinde çerçvelenebilir (Whitley, 1982).

Akademik dergilerin editörleri ve editör kurulları belirli alanlarda uzmanlaşmış akademisyenlerden, bilim insanlarından oluşmaktadır. Bu pozisyonlar aynı zamanda uzmanlıkların bilgi üretiminde kullanımında, hangi bilgi formlarının yeterli/görünür kılınması gerektiğine karar verilmesinde belirleyici niteliktedir. Stephen Turner (2001) uzman olarak öznenin sahip olduğu iktidarı ve bilgiye

erişimdeki eşitsizliklerin uzmanlık statüsünü de eşitsiz bir noktadan kurduğu konularını sorunsallaştırmaktadır. Uzmanlık bir iktidar aracı olarak nasıl pratik edilmekte ve farklı iktidar mekanizmaları tarafından (örneğin, bilginin iktidarı) nasıl kurulmaktadır. Bu bağlamda akademik dergilerin editör kurullarının uzmanlık statüsü etrafında organize olurken hangi kategorik temsiliyet formlarını kapsadığı ya da dışarıda bıraktığı; bilimsel üretim süreçlerinde kaynakların organizasyonunun nasıl gerçekleştiği, bilimsel üretim süreçlerinde iktidarın hangi öznellikler etrafında mobilize olduğunun tartışması önemlidir. Bu çalışma toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin akademik dergilerde nasıl gerçekleştiğini inceleyerek bu tartışmaları genişletmekte ve katkı sağlamaktadır. Bilimsel üretim süreçlerindeki tabakalaşma ve eşitsizlik formlarının derinleşmesi ile ilişkili olarak bu araştırma aşağıdaki sonuçları sunmaktadır:

1. Bilimsel üretim süreçleri cinsiyetlendirilmiştir. Bilimsel üretimde tabakalaşma sosyal kategoriler (örneğin, toplumsal cinsiyet, yaş, deneyim, akademik statü vb.) üzerinden örgütlenmekte, bu kategoriler çevresinde statü oluşumlarını ve bilimsel üretim süreçlerini hiyerarşik olarak yapılandırmaktadır. Hiyerarşik olarak örgütlenen bilimsel üretim süreçleri kaynaklara erişimi de eşitsiz organize ederek bilimsel alandaki temsiliyetleri denetim altında tutmakta, iktidarı merkezileştirmekte, kaynaklara erişimi ve iktidar ediniminde belirleyici olan statü biçimlerini de konsolide etmektedir (Ridgeway, 2014).
2. Bilimsel üretim süreçlerinde bilimsel bir problemin tanımlanmasında ve biçimlendirilmesinde aktif ve sürekli öznelerinin kimler olduğu ve kimlerin temsiliyetine yer verildiği bilimsel bilginin oluşumunda belirleyicidir. Bilimin erkek merkezli (androcentric) kültür kodları ile yapılanması, bilimsel üretim süreçlerinde epistemik temsiliyetin erkek egemen kültür ve normları ile sınırlandırmakta ve farklı epistemik yapıların varlığını dışarıda bırakması ile sonuçlanmaktadır.
3. Bilimsel üretim süreçlerindeki tabakalaşma, kadın araştırmacıların kariyer edinimlerini, akademik rol ve pozisyonlarını, bilimsel üretkenliklerini, bilim dünyasında tanınırlıklarını ve saygınlıklarını belirlemektedir. Akademik dergilerin editör kurullarında kadın araştırmacıların temsiliyetini ortaya koyan bu çalışma aynı zamanda kadın araştırmacıların profesyonel gelişimlerinde belirleyici nitelikteki akademik platformalarda temsiliyetlerinin sınırlı olduğunu da göstermektedir.

Araştırmanın Kısıtlılıkları ve Öneriler

1. ULAKBİM TRDizin dergi listesinden edinilen tüm dergilerin web sitelerine bu araştırmada ulaşılamamıştır. TRDizin’de yer alan bilgi: “2018, 2019 ve 2020 yılı dergi listeleri güncellenmeye devam etmektedir” şeklindedir. Dolayısı ile elde edilen veriler güncellemelerin devam etmekte olduğu bir sistem üzerinden edinilmiştir.
2. Çalışma “eğitim” anahtar kelimesi ile TRDizin’de bulunan dergilerle sınırlıdır. Dolayısıyla araştırmanın sonuçları eğitim alanında yer alan dergileri kapsamaktadır. Benzer araştırmaların farklı disiplinler alanları da kapsayacak şekilde genişletilmesi bilimsel üretim süreçlerinde tabakalaşmanın ve toplumsal cinsiyetlendirilmiş işleyişlerin anlaşılmasında önemlidir.
3. Bilimde tabakalaşmanın mobilize oluş biçimlerine yönelik nicel ve nitel araştırmaların yapılması önemlidir. Akademik dergilerin editör ve ilgili kurullarında görev alan araştırmacılar ve hakemler ile görüşmeler yapılması ile bilimsel üretimde değerlendirme süreçlerinin detaylı analizinin gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender and Society*, 4(2), 139-158.
- Addis, E. & Villa, P. (2003) The Editorial Boards of Italian Economics Journals: Women, Gender, and Social Networking. *Feminist Economics*, 9:1, 75-91, DOI: 10.1080/1354570032000057062
- Allison, P.D., Long, J.S., Krauze, T.K. (1982). Cumulative Advantage and Inequality in Science. *American Sociological Review*, 47(5), 615-625.
- Baruch, Y. (2008). Opening the Black Box of Editorship: Editors’ Voice. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.209-229). Palgrave Macmillan.
- Bedeian, A. (2004). Peer Review and the Social Construction of Knowledge in the Management Discipline. *Academy of Management Learning & Education*, 3(2), 198-216.

- Bedeian, A.G. (2003). The manuscript review process: The proper roles of authors, referees, and editors. *Journal of Management Inquiry*, 12(4), 331-338. DOI: 10.1177/1056492603258974.
- Bowen, G. 2009. Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2):27-40.
- Burges, T.F. ve Shaw, N.E. (2010). Editorial Board Membership of Management and Business Journals: A Social Network Analysis Study of the Financial Times 40. *British Journal of Management*, 21, 627-648. DOI: 10.1111/j.1467-8551.2010.00701.x
- Cole, J.R. and Zuckerman, H. (1984). The productivity puzzle: Persistence and change in patterns of publication of men and women scientists. In M.W. Steinkamp and M.L. Maehr (eds.), *Advances in Motivation and Achievement: Women in Science* (ss. 218-258). JAI Press.
- Corona-Sobrinho, C., García-Melón, M., Poveda-Bautista, R., González-Urango, H. (2020). Closing the gender gap at academic conferences: A tool for monitoring and assessing academic events. *PLoS ONE* 15(12): e0243549. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243549>
- Crane, D. (1967). The Gatekeepers of Science: Some Factors Affecting the Selection of Articles for Scientific Journals. *The American Sociologist*, 2(4), 195-201.
- DeNisi, A.S. (2008). Managing the Editorial Review Process: It's the People That Matter. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.75-88). Palgrave Macmillan.
- Elias, N. (1982). Scientific establishment. In N. Elias, H. Martins, r. Whitley (eds.), *Scientific Establishments and Hierarchies* (ss.3-71). D. Riedel Publishing Company.
- Feldman, D. C. (2008). Building and Maintaining a Strong Editorial Board and Cadre of Ad Hoc Reviewers. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.68-75). Palgrave Macmillan.

- Fox, M. F. (2020). Gender, science, and academic rank: Key issues and approaches. *Quantitative Science Studies*, 1(3), 1001–1006. https://doi.org/10.1162/qss_a_00057
- Fox Keller, E. (1982). Feminism and science. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 7(3), 589-602
- Goldman, A. (2011). A guide to social epistemology. In A.I. Goldman and D. Whitcomb (Eds.), *Social Epistemology: Essential Readings* (ss.11-18). Oxford University Press.
- Goldman, A.I. (2020). The what, why and how of social epistemology. In M. Fricker, P.J. Graham, D. Henderson, N.J.L.L. Pedersen, *Routledge Handbook of Social Epistemology* (ss.10-21). Routledge.
- Harding, S. (1991). *Whose Science? Whose Knowledge? Thinking from Women's Lives*. Cornell University Press.
- Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. (2019). <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/Turkiyede%20Yuksekokretimdeki%20Cinsiyet%20Esitsizligi.pdf>
- Kidd, J. I., Medina, J., Pohlhaus, G. (2017). Introduction to the Routledge handbook of epistemic injustice. Ian James Kidd, José Medina, and Gaile Pohlhaus, Jr. (Ed.), *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice*, (ss.1-11). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Sage Publications.
- Konrad, A. (2008). Knowledge Creation and the Journal Editor's Role. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.3-16). Palgrave Macmillan.
- Lee, T. (1997). The editorial gatekeepers of accounting academy. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 10 (1), 11-30.
- Long, J.S. and Frank Fox, M. (1995). Scientific career : Universalism and particularism. *Annual Review Sociology*, 21: 45-71.

- Mauleón, E., Hillan, L., Moreno, L., Gomez, I., Bordons, M. (2013). Assessing gender balance among journal authors and editorial board members. *Scientometrics*, 95:87–114
- Massey, D. (2007). *Categorically Unequal: The American Stratification System*. Russell Sage Foundation.
- Merton, R. (1957). Priorities in scientific discovery. *American Sociological Review*, 22(6), 635-659.
- Merton, R. (1973). *The sociology of science: theoretical and empirical investigations*. University of Chicago Press.
- Metz, I. ve Harzing, A. (2009). Gender Diversity in Editorial Boards of Management Journals. *Academy of Management Learning & Education*, 8 (4), pp. 540-557.
- Morton, M.J., Sonnad, S.S. (2007). Women on Professional Society and Journal Editorial Boards. *JOURNAL OF THE NATIONAL MEDICAL ASSOCIATION*, 99(7), 764-770.
- Paul-Hus, A., Mongeon, P., Sainte-Marie, M., & Larivière, V. (2020). Who are the acknowledgees? An analysis of gender and academic status. *Quantitative Science Studies*, 1(2), 582–598. https://doi.org/10.1162/qss_a_00036
- Probert, B. (2005). ‘I Just Couldn’t Fit It In’: Gender and Unequal Outcomes in Academic Careers. *Gender, Work and Organization*, 12(1), 50-72.
- Ridgeway, C.L. (2014). Why status matters for inequality. *American Sociological Review*, 79(1), 1-16.
- Rossier, T. 2020. “Accumulation and conversion of capitals in professorial careers. The importance of scientific reputation, network relations, and internationality in economics and business studies.” *Higher Education*. <https://doi.org/10.1007/s10734-020-00508-3>
- Ryan, M.K. ve Haslam, S.A. (2005). The Glass Cliff: Evidence that Women are Over-Represented in Precarious Leadership Positions. *British Journal of Management*, 16, 81–90. DOI: 10.1111/j.1467-8551.2005.00433.x

- Rynes, S.L. (2008). Communicating with authors. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.56-68). Palgrave Macmillan.
- Sá, C., Cowley, S., Martinez, M., Kachynska, N., Sabzalieva, E. (2020). Gender gaps in research productivity and recognition among elite scientists in the U.S., Canada, and South Africa. *PLoS ONE* 15(10): e0240903. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0240903>
- Shapiro, D. L. and Bartunek , J. (2008). Being an Ethical Editorial Board Member and Editor:
The Integral Role of Earned Trust. In Y. Baruch, A.M. Konrad, H. Aguinis, W. H. Starbuck, *Opening the Black Box of Editorship* (ss.88-97). Palgrave Macmillan.
- Sugimoto, C.R. (2013). Global gender disparities in science. *Nature*, 504, 211-213.
- TBMM. (2021). https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim
- TESEV. (2020). https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/Bertil.Oder_yargida.kadin_temsili.ve_turkiye.pdf
- Turner, S. (2001). What is the problem with experts? *Social Studies of Science*, 31(1), 123-49.
- UNWomen. (2021). <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures>
- Zuckerman, H., Merton, R.K. (1971). Patterns of evaluation in science: Institutionalisation, structure and functions of the referee system. *Minerva*, 9, 66-100.
- Zuckerman, H. and Merton, R. (1973). Institutionalized patterns of evaluation in science. In N. W. Storer, *The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations* (ss.460-497).

Zuckerman, H. (1970). Stratification in science. *Sociological Inquiry*, 40, 235-257.

Whitley (1982). The establishment and structure of the sciences as reputational organizations. In N. Elias, H. Martins, R. Whitley (eds.), *Scientific Establishments and Hierarchies* (ss.313-359). D. Riedel Publishing Company.

White, M.D. ve Marsh, E.M. (2006). Content analysis: A Flexible methodology. *LIBRARY TRENDS*, 55(1), pp. 22-45.